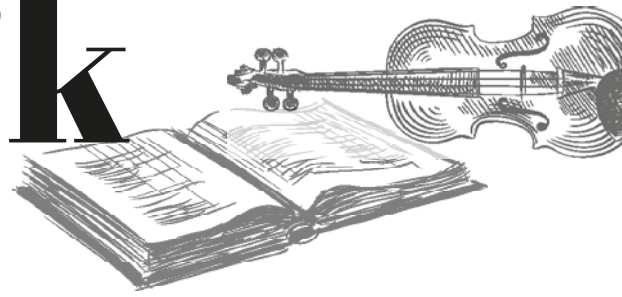

Luisterrijk

*filosofische
muziekbespiegelingen*

4 WORSTELING MET ATONAAL

Atonale muziek staat bekend als moeilijke muziek, en terecht. Als ik het opzet, weet ik niet goed hoe of waar- naar ik moet luisteren; mijn brein zoekt – tevergeefs – naar houvast en harmonie. Omdat de intervallen en muzikale wendingen zich niet laten anticiperen, komt iedere noot als een verrassing, wat me heel onrustig maakt. Mijn favoriete antiquaar in Utrecht raadde me onlangs een cd met alle pianomuziek van Schönberg aan, waarop je diens ontwikkeling van vrije atonaliteit naar het strenge twaalftoonsysteem geleidelijk zou kunnen horen, zodat je er al luisterend een beetje aan kunt wennen.

Uit ervaring weet ik dat ik een muziekstuk steeds mooier ga vinden naarmate ik het vaker heb gehoord. Bovendien schijn je in Schönbergs atonale muziek op den duur akoestische patronen te herkennen, die aanknopings- punten bieden bij het luisteren en de eerste indruk – van willekeur en chaos – ongedaan maken. Dus besluit ik mezelf systematisch bloot te stellen aan de ongrijpbare pianoklanken op de cd, juist wanneer mijn bewuste aandacht uitgaat naar andere, alledaagse bezigheden: schoonmaken, koken, mijn bed opmaken.

De Vlaamse filosofe Alicja Gescinska moppert in haar essay *Thuis in muziek* op onze hedendaagse gewoonte om muziekopnames ‘enkel [onbewust] te horen en nauwelijks [bewust] te luisteren’. Op die manier zouden we onvol- doende aandacht schenken aan de complexiteit van klas- sieke muziek. “Echt luisteren vergt inspanning en intenti- onaliteit: een gerichtheid van de geest op dat wat via onze oren ons bewustzijn binnendringt”, schrijft ze.

Zelf geloof ik dat afleiding tijdens het luisteren me juist helpt om muziek die ik in eerste instantie onbegrijpelijk of zelfs afstotelijk vind, mijn onderbewuste binnen te laten sijpelen. Aldus komen er in mijn brein ongemerkt nieuwe verbindinkjes tot stand, en in mijn lichaam nieuwe ritmes en verwachtingspatronen.

Maar tevergeefs: bij Schönbergs pianocomposities verlies ik geen moment het gevoel dat deze muziek ‘moeilijk’ is, ook niet als ik mijn aardappelschilmesje of Swiffer even wegleg en er in opperste concen- tratie naar luister. Het lukt me maar niet om concrete, menselijke emoties in de abstracte klanken te herkennen: er is geen mineur dat verlangen of verdriet uitdrukt, geen majeure dat me levenslustig maakt. Plotseling herinner ik me Schönbergs schilderij van een spookachtig gezicht dat me met verwarde rode, haast verbijsterde ogen aanstaart. Ik begin langzaam te vermoeden dat atonale composities even niet-wetend en zoekend zijn als die blik. Ja, dat ze zelfs één grote vraag zijn – een vraag naar wat klanken eigenlijk zijn, en naar wat muziek tot muziek maakt. «

*Schilderij van Arnold
Schönberg, 1910*

Myrthe Meester studeerde filosofie en literatuurwetenschap en publiceert onder meer op Mister Motley, deFusie en in Bühne.

Ga naar **www.luister.nl** voor luistervoorbeelden van Schönbergs atonale pianomuziek met uitleg van Myrthe.

Meer lezen van Myrthe Meester?

Kijk dan ook eens op www.myrthemeester.com